

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

29149

LAPPLAND

Fredrika

5/3 1974

Nilsson, Almar, 1974

Svar på ULMA:s frågelistor M 22 Jordens
fruktbarhet. Växttiden, och M 23 Skörden

7 bl.4:o

29149

X050

5/3-74

Från på Frägelista N. 22 och N. 23.

Bladt. I. Jordens fruktharhet, vinstiden. II. Skörden.

Av detta har jag ingenting att skriva
beträffande riter och ritöfvelighet av
orsaker som jag tidigare nämnt. Och
kan därför inte göra någon klarläg-
gande beskrifning om folket i allmän-
het tänkesätt och därav följande
seder i gamla tider här. Det får där-
för bli en mycket kort redogörelse om
verkliga förhållanden här i denna sak.

För att förbättra jorden körde man
in svartmyra i stor myckenhet på
rig-bergjord. Och när man böjade odla
myrmarkerna körde man sand eller
grus på myrödlingarna. Och enär man
hade så många kreatur på varje gård
så blev det ju rikligt med naturgöd-
sel på åkrarna. Minns att det många
år efter det man slutat ha kreatur så
gav hölägdorna, ja, även den odlade

Frögl. M 22

LPL

Landsmålsarkivet Uppsala 29149
Almar Nilsson, 1974 FREDRIKA

Bl. 2. Ivar på fågelista N. 22 o. N. 23.
gräsmarken ännu rikliga höstbördar.
Nätte en gång ett jägarhä som var
1.72 mtr långt på sådan gräsmark nära
vinterladugården. Men så hade haft
som mest naturgödsel från 16 kor, 4 häs-
sar, 50-60 får och små kreatur, kalvar
och krigor, och ibland mer, ibland mind-
re av detta på detta 5 tunnland öppna
åker utom kringliggande odlade
gräsmarker.

II. Sköden.

Min hemgård låg på en röder berg-
sluttring. På något avstånd i röder där-
ifrån gick en stogsäck genom ett
myrland nedanför gården. När denna
före skoltiftet var outdikad, berätt-
ade de äldre, så kunde man ha kän-
ning av frosten varför man odlade så
mycket kom att man hade i regel
tre års förlag för att säkerställa sig

Bl. 3. Ivar på Vågelisten M. 22 o. M. 23.
för dåliga komrar. Man hade värför
kvenne "Häberg" för förvaring av kor-
net, vardera i kvenne våningar med lå-
rar tvärs över ena väggen. Alla fem
kunnland var öppna åker för man såd-
de korn, rovor och potatis. För kötsvä-
ter hade man en speciell "kryddgård".
När i början av seklet den framfä-
ende "jordbruksaposteln", jordbruks-
konfulent Jöderblom, kom till ärke-
biskop Nathanael Jöderblom arbetade
här i Västerbotten så hann han
med att få folk i hela inlandet här
att göra stora myrodlingar på så gott
som varje bondgård. På även på my-
ren medan får min hemby. Man kon-
sade upp bäcken och dikade ut myren
i sin helhet samt körde på sand och
grus så att myrtegarna gav rikti-
ga skördar de första åren därefter.

Frgl. M 23

Lpl.

Almar Nilsson, 1974, FREDRIKA

Landsmålsarkivet Uppsala 29149

Pror på frågelista M. 22 och M. 23.

Bl. 4. Nu började man ännu använda konst-
gödsel i gamla åker utskäckning på
sina åkrar, isynnerhet på myr obling-
arna. När denna tid försvann föst-
riten på min kongård. Vi prövade
en häst med att lämna en myr-
ket liten fläck på kornåker till
dess det fräs på den hösten, men då ha-
de kornstråna med axen förkat så att
frösten inte kunnat skada säden. Orsaken
var att den oröskade kornhalmen skulle
tilla tillräckligt länge i den tjugu till
tjufyrastänger höga kornhästjan
så att det hunnit mata ut och torra
tillräckligt. Bleo det survåde på hösten
så uppskjöt man röskningen till den
första kälken om man inte hade till-
räckligt utrymme i kornlådan för
att låda den oröskade halmen. Allt
trötta för tidigt var att fröska sig

Frgl. M 23

LPL

Landsmålsarkivet Uppsala 29149
Almar Nilsson, 1974. FREDRIKA

Svar på frågelista N. 22 och N. 23.

Bl. 5. Svagår. Nyölet blev då grätt och fult. Men
däremot många på vitt som vet nyölet om
sådan fröskåts när den skulle fröskåts.
Alltså inte för tidigt när såden inte ma-
kat ut och förhat ordentligt. En korn-
kärve sparades alltid till "julkärve",
att sättas ut vid julen på en stake
utan för köksfönstret. Utvädskornet
skulle i jorden innan den 13: juni eller
så fort de vitta små svärfläckarna
sågs på stupelav och vädskornet som låg
vänt mot ost i nor en halv milca
från gården. Det ansågs vara senast-
te dagen för att ^{det} skulle himna bli full-
mogel korn den sommaren.

Den första fröskpotatisen började
man gräva fram för provkok så fort
det växt några i storlek 2 1/2 till 3 tum
långa. Dessa första smakpotatis
grävde man fram med fingrarna

Landsmålsarkivet Uppsala 29149
Almar Nilsson, 1974. FREDRIKA
LPL.
Frgl. M 23

Från på Träpeliska N. 22. och N. 23.

H.6.

umt potatisstammen. När den dog på
sommaren surstämningen kom i han-
deln, var det den 20:de augusti började
man äta enbart färsk potatis. Glade
man kvar. Fjolårs potatis då så blev
denna god potatis till vinen. Den
kunde till femtonde september började
man laga upp potatis på allvar. Och
under alla omständigheter skulle såväl
potatis som haverkalm vara under tak
mikaelidördag. Mikaelidördag var den 11:
te. "getarhälgan". Mikaelidördag var
den dag korna togs in om åkerhagen
för att betas upp återväten på låggor-
na. Då skulle getarna jobba eller fläcka
ha sin lön. Under min tid som getare
som rarna 1907-08 hade vi fem kronor
per ko plus mat och arbetskostna-
der sommaren. Mat på moron, mat
på kvällen och getarkontan full med

Frgl. M 23

LPL.

Landsmålsarkivet Uppsala 29149
Almar Nilsson, 1974. FREDRIKA

Svar på frågelista N. 22 och N. 23.

H. F. smår på dagen. Ordinariematen i kontan
var 1 liter flaska fylld med rök mjölk, smår-
bröd, en smårask med smår. 1 ägg eller
två. Oftast en bit rök flösk samt i flera
vår på grädd i en särskild ask, filaska.
Det rika dock inte alltid. *

Ydnotatisuppfattningen skulle
alla familjemedlemmar medverka.
Den starkaste bar in potatisen i väc-
kar än på köksgolvet där de av
någon annan stoppades potatisen
genom den lilla luckan i golvet
till potatisläran i pällaren un-
der köksgolvet. Av skördkalaren
lades en del sedan kornet kommit
upp i kornhättjan. Men de förtör-
skördkalaren när även släktingar
från de närliggande ^{byarna} kunde inbjudas
hölls vid "hårfamats" = Allhelgo-
nada dagen.

Landsmålsarkivet Uppsala 29149
Almar Nilsson, 1974. FREDRIKA
LPL.
Frgl. M 23